

leven in paardenvijgen, ook al wordt daarmee niet verklaard waarom *R. rostrata* dan alleen nog in Zuid-Engeland, de Alpen en de Pyreneeën voorkomt. Stubbs & Falk (2002) suggereren dat de larve in dassenuitwerpselen zou kunnen leven.

Summary – Disappeared. Three records from the 19th century. No habitat information available.

Riponnensia Glimmers

WR

Kleine tot middelgrote metaalglanzende zweefvliegen (8-9 mm) met een glimmend achterlijf dat op het midden dof is. Ze lijken op *Chrysogaster*-, *Lejogaster*-, *Melanogaster*- en *Orthonevra*-soorten, maar in de vleugel is randader c s-vormig gebogen.

Taxonomie en determinatie

Tot 1994 is *Riponnensia splendens* tot *Orthonevra* gerekend, maar Maibach et al. (1994a) deelden deze soort op grond van kenmerken van de larve in een eigen genus in. De Nederlandse soort is te determineren met alle gangbare Nederlandstalige tabellen, waarin hij, op Barendregt (2001) en Van Veen (2004) na, is opgenomen onder *Orthonevra*. Europese soorten zijn te determineren met Maibach et al. (1994a) en Vujić (1999b).

Verspreiding

Palaarctisch genus. Nederland ligt aan de noordgrens van het areaal. Naast *R. splendens* zijn er nog vier soorten, die vooral rond de Middellandse Zee voorkomen.

Ecologie

Zie soorttekst.

Riponnensia splendens Grote Limburgse glimmer

WR

Lijkt het meest op *Orthonevra*-soorten, maar groter. Achterlijf en borststuk groenglanzend, achterlijf bij mannetjes in het midden dof metaalblauw. Borststuk met twee doffe lengtestrepen, randader c s-vormig gebogen, komt met rechte of stompe hoek uit in ader 3. Lengte 8-9 mm.

Verspreiding en vliegtijd

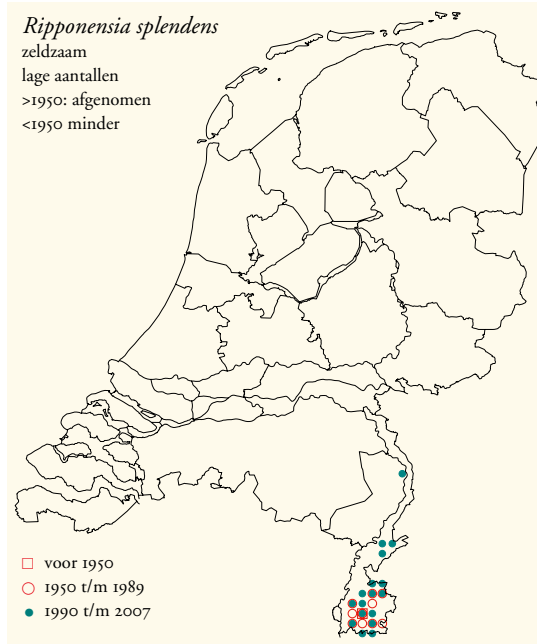
Palaarctisch. Van Ierland en Polen tot Noord-Afrika en de Kaukasus.

In Nederland vrij algemeen in Zuid-Limburg en zeldzaam in het binnenland, met name in Noord- en Midden-Limburg. Twee generaties.

Ecologie

De meeste waarnemingen zijn gedaan in (de buurt van) vochtige loofbossen, soms met bronnetjes of anderszins stromend water. Hij kan echter ook in weides voorkomen, daar meestal in slootkanten of langs beekjes.

De imago's bezoeken witte schermbloemen, zoals gewone berenklaauw. Mannetjes zweven, steeds op en neer bewegend, in zonnestralen boven bloeischermen.

De larven zijn filteraars en zijn gevonden op planten in langzaam stromend en stilstaand water met veel organisch materiaal, zoals in greppels en veepoelen (HARTLEY 1961, MAIBACH & GOELDLIN DE TIEFENAU 1994).

Summary – Rare. Less common before 1950, decreased since. Grasslands in vicinity of mois deciduous forest with streams or springs.

Scaeva Halvemaan-zweefvliegen

MR

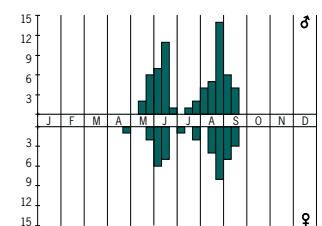
Middelgrote tot grote zweefvliegen (10-15 mm) met halvemaanvormige gele of witte vlekken op het achterlijf. Kenmerkend zijn de dichtbehaarde ogen, het opgezwollen voorhoofd (vooral bij mannetjes) en de s-vormige bocht in vleugelader 3.

Taxonomie en determinatie

Determinatie van de drie Nederlandse soorten is mogelijk met Barendregt (2001), Reemer (2000c) en Van Veen (2004). De overige Europese soorten staan in Dušek & Láška (1985), Speight et al. (1986) en Stubbs & Falk (2002). Meer Europese soorten worden beschreven door Kuznetsov (1986), maar de status hiervan is onduidelijk. Vermoedelijk zijn in ieder geval twee van deze 'soorten' kleurvarianties van *S. selenitica*. De larven kunnen op naam gebracht worden met Láška et al. (2006), die ook de verwantschappen binnen het genus bediscussieren.

Verspreiding

Holarctisch, oriëntaals en neotropisch genus met tien soorten (DUŠEK & LÁŠKA 1985). Uit het palaarctisch gebied zijn acht soorten bekend (PECK 1988), in Europa vijf, waarvan er drie uit Nederland bekend zijn. *Scaeva albomaculata* (Macquart, 1842) is ooit in Engeland gevonden en zou ook in Nederland kunnen opduiken (zie hoofdstuk 8).

Riponnensia splendens

Ecologie

Beide seksen bezoeken vaak bloemen. De volwassen dieren vertonen sterk migratiegedrag. Vermoedelijk brengen de vrouwtjes van alle soorten als imago de winter door. De larven voeden zich met bladluizen en bladvlooiën (Psylloidea) op kruiden, struiken en bomen. Hun cilindrische lichaam is een aanpassing aan de smalle plantendelen waarover zij zich voortbewegen (ROJO ET AL. 1999, ROTHERAY 1993).

Scaeva dignota Zuidelijke halvemaanzwefvlieg

MR

Gemiddeld wat kleiner dan de andere twee Nederlandse *Scaeva*-soorten. Gele vlekken op achterlijf bereiken zijnaad, staan niet schuin als bij *S. pyrastris* en zijn meestal bleker en breder dan bij *S. selenitica*. Voorts van *S. selenitica* te onderscheiden aan minder gezwollen voorhoofd en smaller gezicht. Lengte 11-14 mm.

Verspreiding en vliegtijd

Palaarctisch. Van West-Europa en Noord-Afrika tot in Turkije. In Europa van Nederland tot aan de Middellandse Zee. Rond de Middellandse Zee vrij algemeen, ten noorden van Midden-Frankrijk en Centraal-Europa zeldzaam. Er zijn incidentele vondsten bekend uit Denemarken en Noord-Duitsland (DUTY 1995, TORP 1994).

In ons land zeldzaam, met zeven mannetjes en zeven vrouwtjes van dertien vindplaatsen in het midden en zuiden. In 1942 zijn drie exemplaren gevangen (een in Rotterdam en twee in Zuid-Limburg), alle andere exemplaren zijn van na 1990: een in 1991, vijf in 1992 en één per jaar in 2000, 2001, 2002, 2005 en 2006 steeds een. De vondst en succesvolle kweek van een larve in Amsterdam in de zomer van 2005 duidt erop dat nakomelingen van migrerende exemplaren zich gedurende de zomer in Nederland kunnen voortplanten (REEMER 2007). Het lijkt echter niet waarschijnlijk dat de soort de Nederlandse winter overleeft.

Aantal generaties onduidelijk. Gevonden van 20 april tot

en met 12 augustus, de meeste in de zomermaanden. Waarschijnlijk hangen deze data sterk samen met lang aanhoudend warm en zonnig weer (LUCAS 1992, REEMER 2000C).

Ecologie

De soort kan in Nederland in vrijwel alle bloemrijke biotopen waargenomen worden. Opvallend veel waarnemingen zijn uit tuinen en van balkons.

De Noord(west)-Europese waarnemingen, waarbij tijdens langdurige warme perioden solitaire exemplaren opduiken, wijzen sterk op migratiegedrag.

In Amsterdam is een larve gevonden tussen bladluizen op een ingezaaide cultivar van korenbloem op een balkon (REEMER 2007). In Zuid-Europa zijn de larven gevonden bij bladluizen op amandel, pruim en vlier (LÁSKA ET AL. 2006).

Summary – Rare. Two records in 1942, eleven between 1991 and 2006. Open, flower-rich habitats, with several records from balconies and gardens. One larva found on a balcony was successfully reared.

Scaeva pyrastris Witte halvemaanzwefvlieg

MR

Middelgrote *Scaeva* met witte schuin geplaatste vlekken op achterlijf waarvan binnenkant naar voren wijst (hoofdstuk 3, fig. 32). Voorts met grote rechthoekige zwarte vlekken op buikplaatjes. Vrouwtjes soms met geheel zwart achterlijf (var. *unicolor* CURTIS, 1834); deze zijn dan gemiddeld kleiner. Lengte 10-15 mm.

Verspreiding en vliegtijd

Holarctisch en oriëntaals. Van West-Europa en Noord-Afrika tot in Japan en India en in Noord-Amerika. Heel Europa, behalve in het noorden.

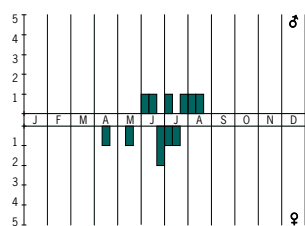
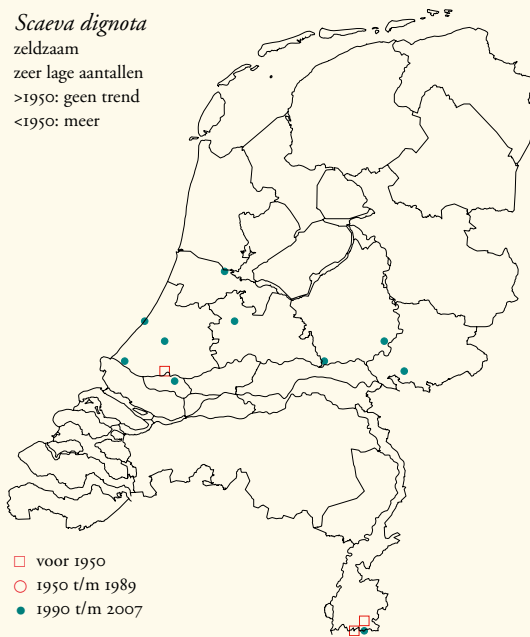
Algemeen in heel Nederland, maar minder in de duinen en het kustgebied. In sommige jaren zeer talrijk, in andere jaren minder, vermoedelijk als gevolg van migratie. Het is onduidelijk of deze soort in Nederland de winter overleeft of dat er elk jaar een nieuwe influx is van dieren uit Centraal- en Zuid-Europa.

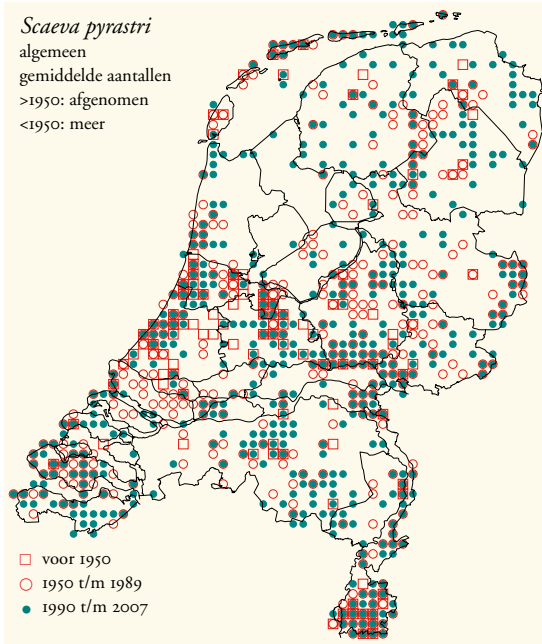
Waarschijnlijk meerdere generaties. In tegenstelling tot *S. selenitica* zijn in maart-april weinig vrouwtjes gevonden. In Centraal- en Zuid-Europa brengen bevruchte vrouwtjes de winter door, terwijl mannetjes voor de winter sterven. De vrouwtjes verschijnen daar op zonnige winterdagen en in het vroege voorjaar. Uit de eitjes die zij leggen ontstaat een volgende generatie, waaronder de eerste mannetjes van dat jaar. In Noordwest-Europa, zoals in Nederland, lijkt overwintering door volwassen vrouwtjes eerder uitzondering dan regel (VAN DER GOOT 1986, SCHNEIDER 1947, SPEIGHT 2005).

Ecologie

Meestal in open habitats, maar ook in bossen. Een van de weinige soorten die 's zomers in groot aantal kan voorkomen in door de mens gecreëerde biotopen als akkers en wegbermen.

Imago's vliegen langzaam tussen kruiden en langs struiken. Bevruchte vrouwtjes zoeken naar bladluiskolonies om eie-

Scaeva dignota

ren af te zetten. De soort vertoont sterk migratiegedrag (GATTER & SCHMID 1990).

De larve voedt zich met bladluizen op diverse kruiden en in mindere mate struiken, waaronder veel landbouwgewassen (ROJO ET AL. 2003).

De geheel zwarte vrouwtjes hebben geen ovaria, mogelijk als gevolg van het optreden van parasieten tijdens de onvolwassen stadia (VAN DOESBURG 1964, 1970). Deze vorm is in Nederland zeldzaam, maar komt in Zuid-Europa vaker voor.

Summary – Common. More common before 1950, decreased since. Various open habitats, less frequent in forests.

Scaeva selenitica Gele halvemaanvlieg

MR

Middelgrote *Scaeva*. Gele vlekken op achterlijf bereiken zijnaad meestal niet en zijn niet schuin geplaatst zoals bij *S. pyrastris*. Zwarte vlekken op buikplaatjes klein en smal. Van *S. dignota* te onderscheiden aan het sterk gezwollen voorhoofd, brede gezicht en aan achterlijfsvlekken, die zijnaad meestal niet bereiken. Lengte 12-15 mm.

Verspreiding en vliegtijd

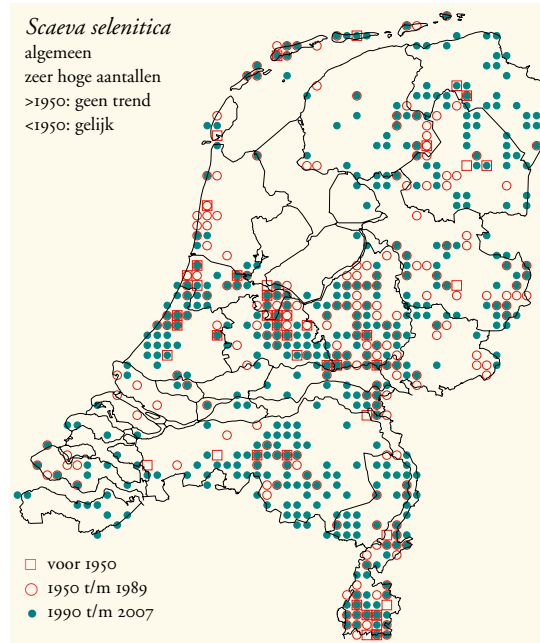
Palearctisch. Van West-Europa en Noord-Afrika tot in Oost-Siberië. Heel Europa.

In heel Nederland algemeen op de zandgronden inclusief de duinen, maar in het kustgebied schaars. In sommige jaren zeer talrijk. Deze schommelingen hangen waarschijnlijk samen met het migratiegedrag en met het wisselende aantal volwassen vrouwtjes dat de winter overleeft.

Aantal generaties onduidelijk. In maart en april, soms al op zonnige winterdagen, komen de vrouwtjes tevoorschijn die in het volwassen stadium hebben overwinterd. Deze vrouwtjes zijn in de voorafgaande herfst bevrucht en als zij zich voldoende gevoed hebben leggen zij eitjes. Het aantal vrouwtjes dat de winter overleeft verschilt sterk van jaar tot jaar. De eerste generatie, waaronder ook de eerste manne-

tjes van dat jaar, verschijnt begin mei. De grootste aantallen zijn begin juni gevonden, maar de piek verschilt van jaar tot jaar en kan, afhankelijk van wanneer migratie optreedt, op elk moment van de zomer optreden.

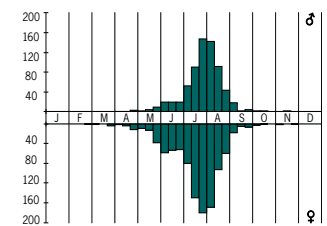
Bij vrouwtjes van *Scaeva selenitica* die in het vroege voorjaar op wilgenkatjes verschijnen zijn de achterlijfsvlekken kleiner en donkerder dan bij vrouwtjes van de zomergeneratie.

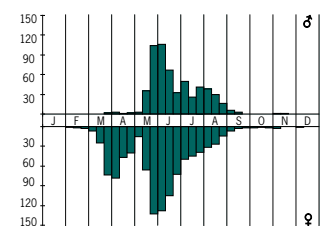
Ecologie

Bossen, met een voorkeur voor naaldbos. Migrerende dieren worden echter in uiteenlopende biotopen gevonden, waaronder ook wegbermen, graslanden en tuinen.

De vliegen bezoeken uiteenlopende soorten bloemen. Vrouwtjes die overwinterd hebben bezoeken wilgenkatjes en rusten op de takken. Volgens Kula (1980) kunnen ook volwassen mannetjes overwinteren, maar in Nederland is dit niet waargenomen. In sommige jaren kan *S. selenitica* erg talrijk zijn op bloeiende struiken in het vroege voorjaar (bijvoorbeeld in 2001). Mannetjes vertonen zweefgedrag

Scaeva pyrastris

Scaeva selenitica

op enkele meters hoogte. De soort vertoont sterk migratiegedrag (GATTER & SCHMID 1990).

De larven (hoofdstuk 4, fig. 6) voeden zich met bladluizen in naaldbomen, maar er zijn ook enkele meldingen van larven in loofbomen (BRAUNS 1953, DIXON 1960, SPEIGHT ET AL. 1986, VAN ZUIJEN 1990).

Summary – Common. No apparent trends. Forests, preferably coniferous, but migrating individuals in all kinds of open habitats.

Sericomyia Veenzweefvliegen

MR

Grote, brede, kortbehaarde vliegen (12-18 mm) met naar beneden verlengd gezicht, langbehaarde antenneborstel en lichte streepjesparen op het zwarte achterlijf.

Taxonomie en determinatie

Sericomyia is verwant aan *Arctophila*; volgens sommigen zouden de soorten uit beide genera onder *Sericomyia* moeten vallen (THOMPSON ET AL. 2000).

De Nederlandse soorten zijn met de gangbare Nederlandstalige determinatiewerken goed van elkaar te onderscheiden. De overige Europese soorten kunnen met Nielsen (1997) op naam gebracht worden.

Verspreiding

Holarctisch genus met 15-20 soorten. Uit het palearctische gebied zijn acht soorten bekend, waarvan er vijf in Europa voorkomen. Twee hiervan komen in Nederland voor.

Ecologie

De larven, die een lange adembuis hebben, leven in aquatische milieus, zoals veenpoeltjes.

Sericomyia lappona Donkere veenzweefvlieg

WR

Kleine *Sericomyia* met smalle geelwitte vlekken op achterlijf en zwart rugplaatje 5. Lengte 12-14 mm.

Verspreiding en vliegtijd

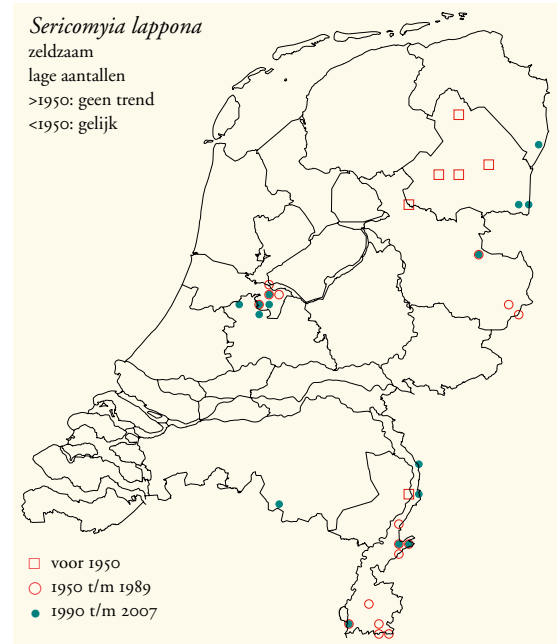
Palearctisch. Van West-Europa tot in Siberië. In Europa van Noord-Noorwegen tot de Pyreneeën en van IJsland tot in Roemenië.

In Nederland zeldzaam in binnenland en Zuid-Limburg. Lokaal zijn er enkele grote populaties, onder andere in het Bargerveen (DR), het Vechtplassengebied (NH en UT) en de Meinweg (LI). De populatie op de Meinweg lijkt de laatste jaren kleiner te zijn geworden.

Mogelijk twee generaties. De waarnemingen in augustus duiden op een zwakke tweede generatie. Waarnemingen uit ons omringende landen bevestigen dit. In bijvoorbeeld België zijn er veel meer augustuswaarnemingen dan in Nederland (VERLINDEN 1991).

Ecologie

Voedselarme, natte open biotopen; vrijwel beperkt tot veen-

gebieden, maar soms bij vennetjes. De soort houdt zich op in kruidrijke stukken aan de rand van (hoog)veen nabij bomen en struiken.

Imago's zitten laag bij de grond op bloemen en bladeren. Een merk- en terugvangexperiment in de Meinweg heeft aangetoond dat de vliegen (minstens) drie weken oud kunnen worden en afstanden van acht kilometer of meer kunnen afleggen (RENEEMA 2000A).

De larve leeft in poeltjes in veen (HARTLEY 1961).

Summary – Rare. No apparent trends. Wet, oligo(meso) trophic habitats, mainly in fenland, but also near bogs. Adults live for at least three weeks and are capable of flying at least eight kilometres.

Sericomyia silentis Gele veenzweefvlieg

WR

Grote *Sericomyia* met brede gele vlekken op achterlijf en geel rugplaatje 5. Lengte 14-18 mm.

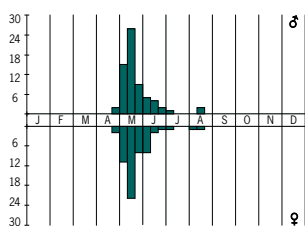
Verspreiding en vliegtijd

Palearctisch. Van West-Europa tot in Siberië. In Europa van Noord-Noorwegen tot Noord-Spanje en van Ierland tot Roemenië en Griekenland.

Algemeen in het binnenland en Zuid Limburg, lokaal talrijk. De schaarse waarnemingen in het duin- en kustgebied betreffen vermoedelijk zwerfende exemplaren. Twee generaties.

Ecologie

Met name open vochtige biotopen, vaak nabij bos. *Sericomyia silentis* is een goede vlieger die in veel andere biotopen kan worden waargenomen, zo zijn vrouwtjes in loopkevervangpotten in stuifzand gevangen. Imago's vliegen laag tussen de vegetatie of rusten op takjes en bladeren met half gespreide vleugels. Bij het vliegen produceren ze een luid gezoem, maar dit geluid wordt ook wel in zit voortgebracht

Sericomyia lappona